

پژوهش‌های تحقیقات راهبردی

۸۹

شاپا: ۱۰۲۸-۳۱۰۲

فصلنامه علمی پژوهشی

راهبرد

سال بیست و هفتم • شماره هشتاد و نهم • زمستان ۱۳۹۷

- ۵ راهبردهای افزایش مقاومت‌پذیری اقتصاد ایران با نگاهی به آینده اقتصاد مقاومتی
محمداعظم رجیبیان / احمد صباحی / محمدرضا لطفعلی‌پور / مهدی بهنام
- ۳۵ نسبت‌سنجی الگوی حکمرانی خوب و مردم‌سالاری دینی (با تأکید بر شاخص‌های حاکمیت قانون، مشارکت و پاسخگویی)
حسن رضائی / محمد توحیدفام
- ۶۷ مدل تحلیلی راهبرد در منظومه فکری مقام معظم رهبری
حسین مسلمی / سیدطاهر فاضلی
- ۹۵ آسیب‌شناسی سیاستگذاری بحران آب در ایران با رویکرد آینده‌نگاری
مژده کریمی‌نژاد / علیرضا کلشنی / فریدین بوستانی
- ۱۲۵ تحلیل محتوای امنیتی پیام‌های شبکه اجتماعی تلگرام
رضا عبدالرحمانی / محمدمهدی مظفری / ایرج محمدی
- ۱۵۱ الگوی نظری خط‌مشی‌گذاری برای اصلاح نظام اداری در جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر روش داده بنیاد
احمد ابوالحسنی رنجبر / کرم اله دانش‌فرد / ابوالحسن فقیهی
- ۱۷۷ بررسی نظریه سازه‌انکاری در حوزه مطالعاتی روابط بین‌الملل و لزوم به‌کارگیری آن در راهبرد سیاست خارجی
جمهوری اسلامی ایران
ابوالقاسم مجتهدی زنجیرآباد / محمدرحیم عیوضی
- ۲۰۷ شناسایی و دسته‌بندی عوامل مؤثر بر بهبود عملکرد راهبردی شرکت مخابرات تهران
داود غلام‌رضایی / جلال محمدی

بررسی نظریه سازهانگاری در حوزه مطالعاتی روابط بین الملل و لزوم به کارگیری آن در راهبرد سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران

ابوالقاسم مجتهدی زنجیرآباد*

محمدرحیم عیوضی**

چکیده

در این مقاله سعی شده است که ریشه‌های نظریه سازهانگاری در روابط بین‌الملل و چگونگی تأثیرپذیری این نظریه از روش‌شناسی‌ها، معرفت‌شناسی‌ها و هستی‌شناسی‌های پیش از خود را مورد بررسی قرار دهد. سازهانگاری به عنوان یک رویکرد جدید در مطالعات روابط بین‌الملل با ایجاد رابطه میان واقعیت‌های عینی و تفسیرهایی که از این واقعیت‌ها در ذهن مفسران این حوزه مطالعاتی ساخته می‌شود، به دنبال ایجاد نگرشی جدید در حوزه مطالعات روابط بین‌الملل است. سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران نیازمند شناخت و به کارگیری این رویکرد در مناسبات سیاسی و بین‌المللی خود است. از این‌رو، در مقاله حاضر پس از تبیین مسئله، سؤال اصلی، فرضیه و چارچوب نظری مورد تأکید برای چارچوب‌بندی این مقاله، به منظور آشنایی بیشتر با ابعاد نظری و عملی نظریه سازهانگاری، ریشه‌های هستی‌شناختی، معرفت‌شناختی و روش‌شناختی صورت‌بررسی و مطالعه قرار خواهد گرفت و بر لزوم و مزیت این نظریه در میان نظریات روابط بین‌الملل به منظور استفاده از آن در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران پرداخته می‌شود.

واژه‌های کلیدی: سازهانگاری، روابط بین‌الملل، سیاست خارجی، هویت

* دانشجوی دکتری اندیشه سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز، دانشکده علوم سیاسی، ایران، تهران
abolghasemmajtahedi@gmail.com

** استاد، دکترای علوم سیاسی، عضو هیأت علمی دانشگاه شاهد، ایران، تهران
ra.eivazi@yahoo.com

- Corbin, J. & Strauss, A. (2008), *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory*, CA, US: Sage Publications.
- Front, J. (2008), Foreword on *Balancing Exploration and Exploitation by Creating Organizational Think Tanks*, Gabler Verlag.
- Goodman, J. C. (2005), "What is a think tank", *National Center for Policy Analysis*, Vol.2.
- Gottlieb, B. H. & Bergen, A. E. (2010), "Social support concepts and measures, *Journal of psychosomatic research*, Vol.69, No.5:511-520.
- Hart, P. T. & Vromen, A. (2008), "A new era for think tanks in public policy? International trends, Australian realities", *Australian Journal of Public Administration*, Vol.67, No.2: 135-148.
- Kling, A. (1973), "Ideas, institutions and the policies of governments: A comparative analysis: Parts III", *British Journal of Political Science*, Vol.3, No.4: 409-423
- Kingdon, J. W. & Thurber, J. A. (1984), *Agendas, alternatives, and public policies (Vol.45: 165-169)*, Boston: Little, Brown.
- McGann, J. & Boucher, S. (2004), *Think Tanks in Europe and US: Converging or Diverging*, Paris: Notre Europe.
- McGann, J. G. (2013), *Global go to think tank index report (Think Tanks and Civil Societies Program)*, University of Pennsylvania.
- Puhan, T. X. (2008), *Balancing exploration and exploitation by creating organizational think tanks*, Springer Science & Business Media.
- Puhan, T. X. (2008), *Balancing exploration and exploitation by creating organizational think tanks*, Springer Science & Business Media.
- Stone, D. (2000), "Think tank transnationalisation and non-profit analysis, advice and advocacy", *Global Society*, Vol.14, No.2: 153-172.
- Struky, Raymond. J (2002), *Managing Think Tanks, Practical Guidance for Maturing Organizations*, Chapter 7, The Urban Institute: 183-191.
- Thunert, M. W. (2006), "The development and significance of think tanks in Germany", *German Policy Studies*, Vol.3, No.2: 185.
- Wellman, B. (1997), "An electronic group is virtually a social network", *Culture of the Internet*, Vol.4: 179-205.

- Corbin, J. & Strauss, A. (2008), *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory*, CA, US: Sage Publications.
- Frost, J. (2008), Foreword on *Balancing Exploration and Exploitation by Creating Organizational Think Tanks*, Gabler Verlag.
- Goodman, J. C. (2005), "What is a think tank", *National Center for Policy Analysis*, Vol.2.
- Gottlieb, B. H. & Bergen, A. E. (2010), "Social support concepts and measures, *Journal of psychosomatic research*, Vol.69, No.5:511-520.
- Hart, P. T. & Vromen, A. (2008), "A new era for think tanks in public policy? International trends, Australian realities", *Australian Journal of Public Administration*, Vol.67, No.2: 135-148.
- Kling, A. (1973), "Ideas, institutions and the policies of governments: A comparative analysis: Parts III", *British Journal of Political Science*, Vol.3, No.4: 409-423
- Klingdon, J. W. & Thurber, J. A. (1984), *Agendas, alternatives, and public policies (Vol.45: 165-169)*, Boston: Little, Brown.
- McGann, J. & Boucher, S. (2004), *Think Tanks in Europe and US: Converging or Diverging*, Paris: Notre Europe.
- McGann, J. G. (2013), *Global go to think tank index report (Think Tanks and Civil Societies Program)*, University of Pennsylvania.
- Pohjan, T. X. (2008), *Balancing exploration and exploitation by creating organizational think tanks*, Springer Science & Business Media.
- Pohjan, T. X. (2008), *Balancing exploration and exploitation by creating organizational think tanks*, Springer Science & Business Media.
- Reich, D. (2000), "Think tank transnationalisation and non-profit analysis, advice and advocacy", *Global Society*, Vol.14, No.2: 153-172.
- Roby, Raymond. J (2002), *Managing Think Tanks, Practical Guidance for Maturing Organizations*, Chapter 7, The Urban Institute: 183-191.
- Thurber, M. W. (2006), "The development and significance of think tanks in Germany", *German Policy Studies*, Vol.3, No.2: 185.
- William, B. (1997), "An electronic group is virtually a social network", *Culture of the Internet*, Vol.4: 179-205.

بررسی نظریه سازه‌انگاری در حوزه مطالعاتی روابط بین الملل و لزوم به کارگیری آن در راهبرد سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران

ابوالقاسم مجتهدی زنجیرآباد*

محمدرحیم عیوضی**

چکیده

در این مقاله سعی شده است که ریشه‌های نظریه سازه‌انگاری در روابط بین‌الملل و چگونگی تأثیرپذیری این نظریه از روش‌شناسی‌ها، معرفت‌شناسی‌ها و هستی‌شناسی‌های پیش از خود را مورد بررسی قرار دهد. سازه‌انگاری به عنوان یک رویکرد جدید در مطالعات روابط بین‌الملل با ایجاد رابطه میان واقعیت‌های عینی و تفسیرهایی که از این واقعیت‌ها در ذهن مفسران این حوزه مطالعاتی ساخته می‌شود، به دنبال ایجاد نگرشی جدید در حوزه مطالعات روابط بین‌الملل است. سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران نیازمند شناخت و به کارگیری این رویکرد در مناسبات سیاسی و بین‌المللی خود است. از این‌رو، در مقاله حاضر پس از تبیین مسئله، سؤال اصلی، فرضیه و چارچوب نظری مورد تأکید برای چارچوب‌بندی این مقاله، به منظور آشنایی بیشتر با ابعاد نظری و عملی نظریه سازه‌انگاری، ریشه‌های هستی‌شناختی، معرفت‌شناختی و روش‌شناختی مورد بررسی و مطالعه قرار خواهد گرفت و بر لزوم و مزیت این نظریه در میان نظریات روابط بین‌الملل به منظور استفاده از آن در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران پرداخته می‌شود.

واژه‌های کلیدی: سازه‌انگاری، روابط بین‌الملل، سیاست خارجی، هویت

* دانشجوی دکتری اندیشه سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز، دانشکده علوم سیاسی، ایران، abolghasemmajtahedi@gmail.com

** دکترای علوم سیاسی، عضو هیات علمی دانشگاه شاهد، ایران، تهران

پرسش فرعی ما نیز به تبعیت از اصول و مبانی نظری، نظریه سازه‌انگاره متوجه این موضوع است که آیا جمهوری اسلامی ایران در پیگیری اهداف و راهبردهای خود نیازمند استفاده از چنین نگرش‌هایی برای چارچوب‌بندی اهداف و راهبردهای سیاست خارجی خود است؟

فرضیه اصلی پژوهش حاضر نیز بر این موضوع تأکید دارد که نظم حاکم بر روابط بین‌الملل در جهان معاصر متأثر از دیدگاه‌های جدیدی است که تبیینی توانمندی و برساختی از روابط حاکم بر محیط بین‌الملل دارد. نظریه سازه‌انگاری نیز به تبعیت از این دیدگاه‌ها به دنبال ایجاد نگرشی سوابزکیویستی (سوره) ابروهمحور) از روابط بین‌الملل است که میزان تأثیرپذیری و تأثیرگذاری اعضای نظام بین‌الملل بر یکدیگر، بر اساس واقعیت‌های برساخته شده توسط کارگزاران نظام بین‌الملل و همچنین تأثیرگذاری موضوعات مطروحه در ساختار نظام بین‌الملل بر رفتار اعضا (تأثیر ساختار بر کارگذار و تأثیر کارگذار بر ساختار) را مورد بررسی و ارزیابی قرار می‌دهد. جمهوری اسلامی ایران برای پیشبرد اهداف بین‌المللی خود نیازمند چنین الگویی است.

درواقع، نظریه سازه‌انگاری به دنبال تبیینی از نظام بین‌الملل است که واقعیت‌های موجود در آن برساخته روابط میان اعضا است و تأثیرگذاری و تأثیرپذیری این روابط از محیط روابط بین‌الملل شاکله اصلی این واقعیت‌ها را شکل می‌دهد. همه کنش‌هایی که در فضای بین‌الملل شکل می‌گیرد در ساخت و معساری این واقعیت‌ها تأثیر گذارند و هویت‌ها و منافع بازیگران عرصه روابط بین‌الملل نقش مهمی در برساخته شدن این واقعیت‌ها ایفا می‌کنند و روابط میان بازیگران عرصه روابط بین‌الملل بر اساس همین معناسازی‌های برساخته شده شکل می‌گیرد.

۱. چهارچوب نظری

مطالعات روابط بین‌الملل در معنای عام آن به حوزه‌ای از مطالعات دانش سیاسی اطلاق می‌شود که برخی نویسندگان عنوان آن را برای بررسی روابط سیاسی

مقدمه

نظریه‌های موجود در دانش سیاسی (اعم از حوزه‌های مطالعاتی اندیشه‌ای، جامعه‌شناختی، روابط بین‌الملل و غیره) متأثر از هستی‌شناسی‌ها، معرفت‌شناسی‌ها و به تبع آن روش‌شناسی‌های موجود در حوزه مطالعاتی دانش سیاسی به وجود می‌آیند. این نظریه‌ها و امدار پیشینه‌های پژوهشی و رویکردهای مطالعاتی هستند که مسیر و نوع نگاه آن نظریه‌ها را مشخص می‌سازد. نظریه سازه‌انگاره^۱ در مطالعات روابط بین‌الملل نیز از این قاعده استثنا نیست.

در مقاله حاضر سعی شده است از چشم‌اندازی معرفت‌شناسانه، ریشه‌های اندیشه‌ای و جامعه‌شناختی نظریه سازه‌انگاری در روابط بین‌الملل را مورد مطالعه قرار دهیم و نظریه سازه‌انگاری را به عنوان راهبردی کلان که به کارگیری آن در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران می‌تواند تحولات مثبتی را به همراه داشته باشد، مورد بررسی قرار دهیم. دلیل اینکه چرا این نظریه در سال‌های معاصر توانسته است به عنوان یک نظریه راهبردی در حوزه مطالعاتی روابط بین‌الملل عمل کند را مشخص سازیم.

پرسش اصلی ما در پژوهش حاضر معطوف بر این مسئله است که نظم حاکم بر محیط بین‌الملل در جهان معاصر از کدام بنیادهای هستی‌شناختی، معرفت‌شناختی و روش‌شناختی تأثیرپذیری دارد و چرا نظریه سازه‌انگاری به عنوان راهبردی جدید در حوزه مطالعاتی روابط بین‌الملل می‌تواند تبیینی کارآمد از این نظم نوین حاکم بر روابط بین‌الملل ارائه دهد؟